

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/129187,Historia-w-pikselach-Zbrodnie-stanu-wojennego-aspekty-prawne.html>
28.02.2026, 09:25

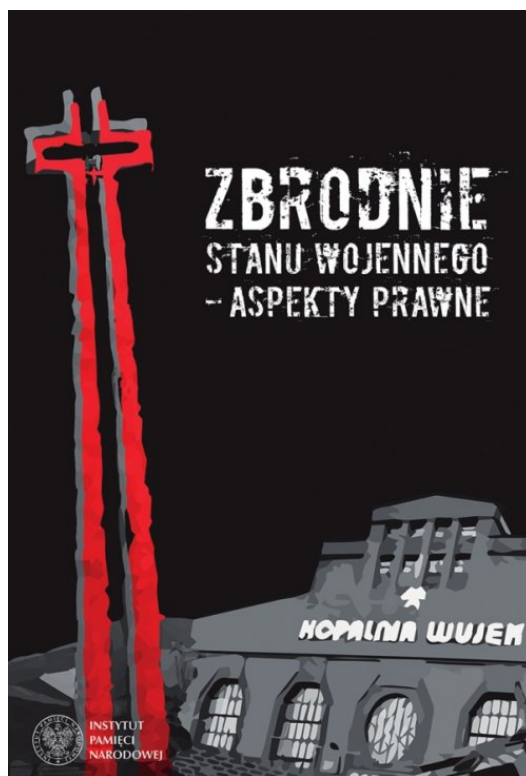
Historia w pikselach: Zbrodnie stanu wojennego – aspekty prawne

Historia w pikselach to miejsce, gdzie można pobrać cyfrową wersję książki wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej. Dziś proponujemy publikację z 2017 roku, która prezentuje wkład pionu śledczego Instytutu Pamięci Narodowej w ściganie zbrodni komunistycznych, popełnionych w okresie stanu wojennego.

13.12.2024

Przedstawiono w niej m.in. szczegóły śledztw prokuratorów IPN związanych z internowaniami, tłumieniem demonstracji i pacyfikacją strajków, weryfikacją dziennikarzy, stosowaniem tzw. „ścieżek zdrowia” oraz funkcjonowaniem wojskowych obozów internowania. Pokazane zostały również prawne i faktyczne przeszkody w ściganiu zbrodni komunistycznych popełnionych w tym okresie, kulisy śledztwa w sprawie pacyfikacji KWK „Wujek” i KWK „Manifest Lipcowy”, jak i działania Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach związanych ze stanem wojennym.

Na książkę składa się 9 artykułów poprzedzonych wstępem, będących pokłosiem konferencji zorganizowanej przez Oddział IPN w Katowicach w dniach 13-14 grudnia 2016 r.

[Zbrodnie stanu wojennego – aspekty prawne, red. Adam Dziurok, Kraków 2017](#)

Prok. Ewa Koj (Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach): *Śledztwo w sprawie wprowadzenia stanu*

wojennego

Pierwszą próbę rozliczenia na drodze prawnej sprawców stanu wojennego podjęła 6 grudnia 1991 r. grupa posłów Klubu Parlamentarnego Konfederacji Polski Niepodległej. Złożyli oni na ręce Marszałka Sejmu wstępny wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej oraz karnej (przed Trybunałem Stanu) wszystkich członków Rady Państwa i Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. Sejmowa Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej nie zakończyła prac nad wnioskiem, a Sejm II kadencji w październiku 1996 r. umorzył postępowanie w tej sprawie.

Po dwóch latach szansę na podjęcie kwestii rozliczenia sprawców stanu wojennego przyniosła ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wprowadzając do polskiego ustawodawstwa definicję zbrodni komunistycznej i określając terminy przedawnienia, zgodnie z którymi zbrodnie stanu wojennego miały ulec przedawnieniu w 2010 r. a gdy czyn stanowił zbrodnię zabójstwa w 2020 r. Władze IPN powołano jednak dopiero w czerwcu 2000 r., kiedy to parlament wybrał Prezesa IPN, a stanowisko szefa pionu śledczego Instytutu – czyli Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – objął prof. Witold Kulesza. We wrześniu 2000 r. wpłynął do IPN wniosek Porozumienia Organizacji Kombatantkich i Niepodległościowych w Krakowie o ściganie Wojciecha Jaruzelskiego i członków WRON. Dopiero 4 lata później (zarządzeniem z dnia 28 września 2004 r.) Dyrektor Głównej Komisji przekazał Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach materiały postępowania sprawdzającego w sprawie naruszenia prawa przez członków Rady Państwa w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego. Zawartość akt przekazanego do Katowic postępowania stanowiły głównie materiały z Archiwum Sejmu RP, w szczególności wytworzone w trakcie prac Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej Sejmu I i II kadencji badającej wstępny wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej i karnej osób odpowiedzialnych za wprowadzenie i realizację stanu wojennego. Były to głównie ekspertyzy (18) sporządzone dla w/w Komisji lub wykorzystane w toku jej prac, a nadto materiały prasowe przekazane na jej potrzeby. Postanowieniem z dnia 18 października 2004 r. w katowickiej Komisji wszczęto śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznej popełnionej przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego – członków Rady Państwa w dniu 13 grudnia 1981 r. w Warszawie. Decyzja ta spotkała się z zarzutami bezprawności ze względu na umorzenie przez Sejm sprawy pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej członków Rady Państwa. Stanowisko Sejmu RP o nieprzekazaniu sprawy do rozpoznania przez Trybunał Stanu nie zamykało jednak możliwości rozliczenia przestępczego działania twórców stanu wojennego przed sądem karnym. Wynika to z tego, iż treść przepisów art. 2. ust. 4 i 5. Ustawy o Trybunale Stanu z dnia 26 marca 1982 r. wskazuje, że Trybunał Stanu nie posiada wyłącznej, ani też łącznej obligatoryjnie jurysdykcji, co do osób podlegających odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu. Łączne pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej i karnej uzależnione jest, w tej mierze, od decyzji Sejmu, jeżeli uzna to za celowe. Decyzja ta ma zatem charakter procesowy, nie zaś materialny. Tym samym w sprawie pociągnięcia do odpowiedzialności kreatorów stanu wojennego Sejm II kadencji, umarżając postępowanie, nie zniósł jurysdykcji sądów powszechnych do oceny prawno-karnej popełnionego przez nich przestępstwa. Jednocześnie analiza materiałów dotyczących trybu wprowadzenia i funkcjonowania stanu wojennego pozwoliła na przyjęcie, iż niezależnie od tego, że decyzja o wprowadzeniu stanu wojennego zgodnie z uchwałą z dnia 1 lutego 1992 r. Sejmu RP była nielegalna, to również stanowiła przestępstwo popełnione przez najwyższych funkcjonariuszy partyjnych i państwowych PRL.

W pierwszej fazie śledztwa, już wiosną 2005 r., przedstawiono pięciu żyjącym członkom Rady

Państwa (Kazimierzowi Barcikowskiemu, Emilowi Kołodziejowi, Tadeuszowi Młyńczakowi, Eugenii Kemparze i Krystynie Marszałek-Młyńczyk) zarzuty przekroczenia przysługujących im uprawnień poprzez uchwalenie w dniu 13 grudnia 1981 r. czterech dekretów stanu wojennego wbrew obowiązującej Konstytucji. Podstawą dla tak sformułowanego zarzutu były ustalenia, że 12 grudnia 1981 r. gen. Wojciech Jaruzelski zwrócił się do przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego o rozpatrzenie i podjęcie uchwały w sprawie wprowadzenia stanu wojennego oraz przygotowanych dekretów. Przewodniczący Rady Państwa zwołał nadzwyczajne jej posiedzenie jeszcze tej samej nocy (z 12 na 13 grudnia 1981 r.). W tym czasie trwała jesienna sesja sejm, a Rada Państwa zgodnie z ówczesnie obowiązującą konstytucją miała prawo do uchwalania dekretów z mocą ustawy tylko pomiędzy sesjami sejm. Akt oskarżenia nie objął szóstego żyjącego członka Rady Państwa Ryszarda Reiffa, który jako jedyny sprzeciwił się uchwaleniu dekretów stanu wojennego i w śledztwie złożył zeznania w charakterze świadka.

Fragment książki [Zbrodnie stanu wojennego – aspekty prawne, red. Adam Dziurok, Kraków 2017](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Do pobrania